

el paper moneda local a vilassar de mar

per Damí de Bas i Macià.

SITUACIO GENERAL

Espanya, 18 de juliol del 1936. Cop d'estat militar contra el govern republicà.

Esclata la guerra civil.

En aquell moment històric, quina era la situació quant al tema que aquí ens ocupa?

Durant la Segona República els bitllets de curs legal a tot l'estat eren els emesos per la monarquia, i el valor més baix era de 25 pessetes.

A més hi havia tres categories de monedes metàl·liques:

- Les d'argent, amb els valors de 5 pessetes, 2 i 1, i 50 cèntims.
- Les de níquel de 25 cèntims.
- La xavalla de coure de 10 i de 5 cèntims.

Davant d'un futur que es presentava incert, una de les reaccions visceralment de l'individu és l'intent d'acaparar. I no solament queviures, sinó també diners.

Com és obvi, les monedes de plata foren les primeres que varen començar a escassejar, tant per la retenció que en va fer la població com també els mateixos organismes oficials —el govern de Madrid i el de la Generalitat— per poder disposar d'un diner solvent per respondre a pagaments a l'estranger.

I de mica en mica anà desapareixent el níquel i àdhuc la xavalla.

En pocs mots, només en un parell de mesos es van fer difícils les transaccions comercials a la menuda, a nivell domèstic, diríem, per manca de moneda fraccionària dels valors més baixos.

Tan greu era la situació, que davant de la incapacitat que va demostrar el Ministeri de Finances per posar-hi urgent remei, el 21 de setembre del 1936 la Generalitat de Catalunya va prendre la iniciativa de crear el Paper Moneda Català.

El govern de Catalunya va emetre Bitllets de 10, de 5 i de 2,50 pessetes, declarats de curs legal a tot el territori autònom.

Aquesta fou una solució parcial, ja que quedava per resoldre l'escassetat precisament de la moneda de més baix valor. Pensem que en aquells anys els cèntims "engrunats", les peces de 10 i de 5 cèntims, corrien com l'aigua.

Llavors va generalitzar-se l'ús de vals i bons: gairebé cada botiguer, cada comerç, entitats, sindicats, cooperatives, empreses del transport, etc., es van veure obligats a crear uns cuponets de baixos valors (5, 10, 25 cèntims) per poder tornar el canvi als seus clients. Adhuc les indústries pagaven les quantitats fraccionà-

ries als treballadors amb vals d'aquesta mena.

No cal dir que qui posava en circulació aquests succedanis de xavalla, quan era l'hora de cobrar només reconeixia els creats per ell, i rebutjava qualsevol "valor" emès per qualsevol altre. Això obligava el comprador a proveir-se sempre als mateixos llocs, si no volia omplir-se les butxaques de vals de tot arreu.

El 9 d'octubre del mateix 1936 el govern de la Generalitat donà autorització als Ajuntaments perquè emetessin moneda de petits valors, que era la que mancava. Aquesta moneda seria legal, però no tindria valor fora del respectiu municipi.

Ja a finals del 1936 i sobretot durant l'any 1937 la majoria d'Ajuntaments de Catalunya van emetre paper moneda d'una pesseta, de 50 i de 25 cèntims, i més tard de 10 i de 5. Aquesta actuació va obligar que els particulars retiressin de la circulació tots els bons i vals i es va aconseguir posar un xic d'ordre a la situació.

Va ser una mesura transitòria amb la intenció que els Ajuntaments possessin remei a una situació excepcional que de moment el govern central no havia estat capaç de resoldre.

El 8 de gener del 1938 el govern central publica un decret prohibint la circulació i l'emissió de qualsevol mena de paper moneda o qualsevol altre signe monetari emesos per les Corporacions i els organismes regionals o municipals, i establint sancions per als contractants.

Aquesta prohibició s'empara en el fet que segons la Constitució vigent aleshores el sistema monetari era privilegi de l'estat central.

La "Fabrica Nacional de Moneda i Timbre" posa en circulació bitllets de 2 pessetes, 1 pesseta i 50 cèntims, i uns discs de cartó amb l'escut de l'estat en relleu i a l'altra cara un segell de correus o mòbil enganxat, amb els valors de 5 a 25 cèntims.

Una reacció un xic tardana, que es produeix disset mesos després de la decisió presa per la Generalitat, agreujada pel fet que el volum monetari posat ara en circulació és clarament insuficient per cobrir les necessitats de tot el territori.

Per aquest motiu, i malgrat les sancions anunciades pel govern de Madrid, durant gairebé tot l'any 1938 continuaran circulant encara les monedes locals.

Un altre decret de data 25 de febrer del 1938 declara il·legals tota mena de signes monetaris no emesos per l'estat i estableix el termini d'un mes per canviar-los per moneda "nacional".

Una de les disposicions que reglamenten el canvi diu que la diferència entre la quantitat emesa i la reem-

bossada amb els bitllets recollits passaria a benefici del Tresor Públic.

Sobre aquest punt Antoni Turró diu: "Uns decrets arbitraris que no reconeixen l'esforç dels Ajuntaments d'endegar pels propis mitjans una situació no prevista ni solucionada al seu moment i que sembla que volen sancionar els organismes municipals d'haver posat ordre al desgavell econòmic ocasionat per la manca de monetari fraccionari i intenten apropiar-se uns suposats beneficis que en tot cas pertocaven de dret a les corporacions que prengueren la responsabilitat d'encarar-se amb el problema."

VILASSAR DE MAR

El dia 7 de maig del 1937 l'Ajuntament Ple, a petició dels comerciants de la vila, acorda emetre vals d'una pesseta fins a la quantitat màxima de 10.000 pessetes, o sigui 10.000 bitllets.

En aquest data el Consistori el formen Francesc Serra i Prat com a batlle-president, Aquil·lí Rodríguez i Fernández alcalde segon, Simon Monforte i Izquierdo alcalde tercer, Josep Vila i Almera alcalde quart, i els consellers Valero Sancho i Ade, Manuel Bartrés i Ferran, Joan Roldós i Itchart i Joan Flamarich i Reig, que havien estat elegits el 10 d'octubre del 1936.

En el Ple del dia 11 de juny del mateix 1937 s'aprova emetre vals de 50 cèntims fins a la quantitat de 5.000 pessetes, és a dir, 10.000 bitllets.

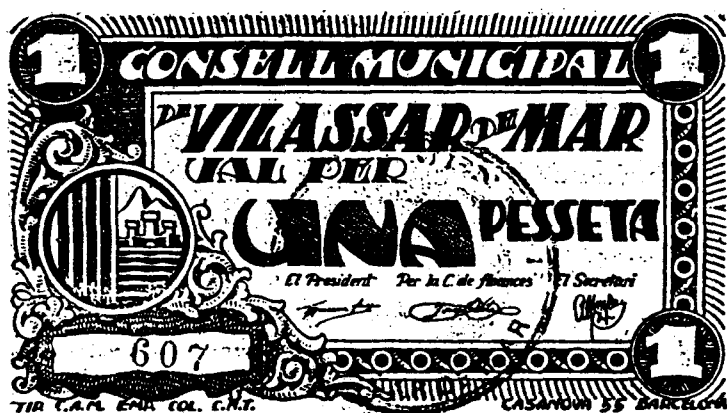
Ara el Consistori, d'ençà del 24 de maig, és format per Joan Collet i Parés alcalde, Isidre Flamarich i Reig segon alcalde, Josep Pujol i Mascaró tercer alcalde i Armand Orta i Pujol alcalde quart.

El 10 de setembre, només quatre mesos després de la primera, s'aprova fer una nova emissió de 10.000 bitllets d'una pesseta, "als efectes únicament —diu l'acta de l'acord— de retirar de la circulació els actuals, per trobar-se la majoria d'ells deteriorats i esquinçats, mantenint el mateix dipòsit en la Caixa Municipal, o en Entitat Bancària, per a garantia dels tenedors". Així mateix s'emetran 10.000 pessetes en vals de valor 25 cèntims, que representaran 40.000 bitllets.

Segons Antoni Turró, el dia 24 de novembre fou publicat un edicte de l'alcaldia fixant el 10 de desembre com a termini per al canvi dels bitllets vells d'una pesseta.

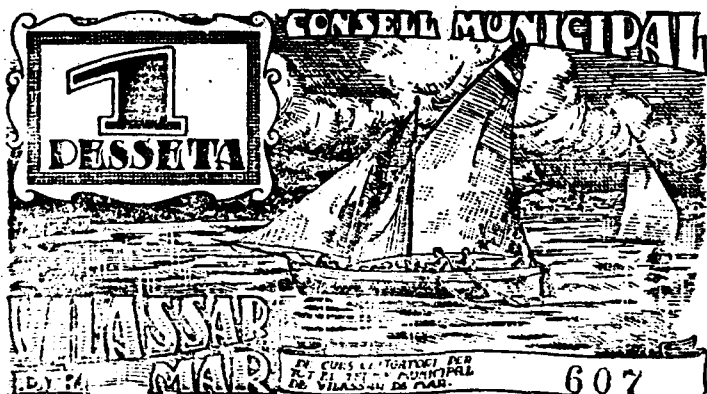
El dia 14 de desembre s'aprova fer una emissió de vals de 10 i 5 cèntims: 20.000 de 10 cèntims (2.000 pessetes) i 20.000 de 5 cèntims (1.000 pessetes).

En el Ple del Consistori de data 17 de juny del 1938 es prengué l'acord que textualment diu: "Retirar de la circulació definitivament els bitllets moneda que té emesos l'Ajuntament, assabentant als tenidors llurs que el canvi de paper per altre de l'Estat, s'efectuarà durant el termini de deu dies, a partir de la publicació en el Diari Oficial, passat qual termini, seran considerats caducats i sense validesa per a circular, tots els bitllets locals".

UNA PESSETA (primera emissió)

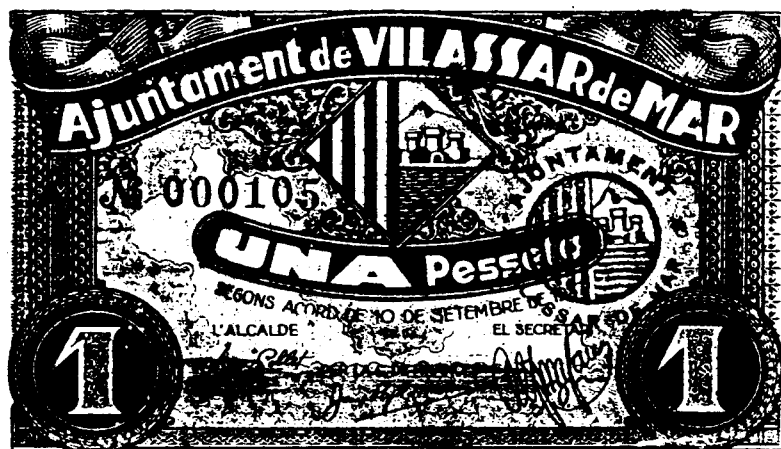
- Rectangular, 63 x 104 mm.
- Imprès a una sola tinta, blava, per Tipografia C.A.M. de Barcelona.
- A l'anvers, un bonic escut municipal circular destaca del conjunt; hi ha una bonica sanefa.
- El revers és ocupat per un dibuix a la ploma que representa dues barques de pesca amb les veles al vent.
- Es avalat per les signatures impreses de Francesc Serra president, Josep Vila per la Comissió de Finances, i Alfons Farrerons, secretari.
- Segellat amb el tampó de l'Ajuntament.
- Numerat a totes dues cares.

CINQUANTA CÈNTIMS

- Rectangular, 63 x 110 mm.
- Imprès a una sola tinta, vermella, per Tipografia C.A.M. de Barcelona.
- Tant a l'anvers com al revers són iguals que el bitllet d'una pesseta; només varien el color de la tinta i els valors monetaris.
- Es avalat per les signatures impreses de Joan Collet president, Josep Pujol Mascaró per la Comissió de Finances, i Alfons Farrerons secretari.
- Segellat amb el tampó de l'Ajuntament.
- Numerat a totes dues cares.

UNA PESSETA (segona emissió)

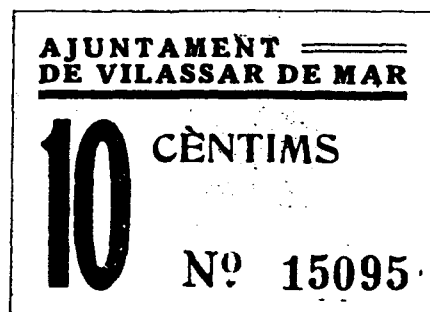
- Rectangular, 63 x 104 mm.
- L'anvers és imprès en blau fosc sobre verd clar. El tradicional escut municipal caironat presideix una artística sanefa.
- El revers és imprès a una sola tinta, carmí, amb una vista parcial de la Torre de Can Nadal i el jardí de Ca la Duana.
- Avalat per les signatures impreses de Joan Collet alcalde, Josep Pujol Mascaró per la Comissió de Finances, i Alfons Farrerons secretari.
- Segellat amb el tampó de l'Ajuntament.
- Numerat a totes dues cares.
- No duu peu d'impremta.

VINT-I-CINC CÈNTIMS

- Rectangular, 57 x 95 mm.
- Anvers imprès en blau fosc sobre fons sèpia. Hi ha l'escut local caironat i una bonica sanefa.
- Revers imprès a una sola tinta, blau fosc; dins un medalló ovalat, una panoràmica de la façana posterior de la Sènia del Rellogte i el poble més enllà, amb la mar al fons.
- Avalat per les signatures impreses de Joan Collet alcalde, Josep Pujol Mascaró per la Comissió de Finances, i Alfons Farrerons secretari.
- Segellat amb el tampó de l'Ajuntament.
- Numerat a totes dues cares.
- No duu peu d'impremta.

DEU CÈNTIMS i CINC CÈNTIMS

- Rectangulars, 40 x 54 mm.
- Impresos en una sola cara amb tipografia i a una sola tinta sobre cartolina blanca.
- El de 10 cèntims és imprès i numerat en vermell.
- El de 5 cèntims ho és en blau fosc.
- No són avalats per cap signatura, però són legalitzats amb el segell tampó de l'Ajuntament al revers.

FONTS DOCUMENTALS:

Antoni Turró i Martínez: "El paper moneda del Maresme (1936-1939), premi Iluro 1976, Caixa d'Estalvis Laietana, Mataró, 1970, pàgs. 100-103.

Arxiu Municipal de Vilassar de Mar, Llibres d'Actes.
Paper moneda local, bitllets de col·lecció particular.